

MONIAMMATILLINEN PALVELUTARVEARVIOINTI MUUTOKSESSA JA MUUTTUVASSA YMPÄRISTÖSSÄ: LAPSI- JA PERHEPALVELUIDEN AMMATILAISTEN NÄKEMYKSIÄ

Irja Nieminen: *YTT, tutkija, Tampereen yliopisto*

Tarja Vierula: *YTT, tutkija, Tampereen yliopisto*

Eija Paavilainen: *YTT, professori, Tampereen yliopisto*

Tarja Pösö: *YTT, professori, Tampereen yliopisto*

*i.nieminen@kolumbus.fi; tvierula@gmail.com; eija.paavilainen@tuni.fi;
tarja.poso@tuni.fi*

Janus vol. 28 (3) 2020, 237–253

Tiivistelmä

Tutkimme ammattilaisten näkemyksiä lasten ja perheiden palvelutarpeiden arviointiin liittyvän moniammatillisen yhteistyön ja tiedonvaihdon tilasta vuonna 2018 ja niissä vuoden 2019 aikana tapahtuneista muutoksista. Yksilöhaastatteluihin (n=21) ja kokoustalenteista (n=5) koostuva aineisto analysoitiin deduktiivisella sisällönanalysillä. Yhteistyössä ja tiedonvaihdossa on edelleen havaittavissa samoja pulmakohdita, joita osoitettiin olevan myös vuotta aiemmin: työnjako oman perustyön ja moniammatillisuutta edellyttävän työskentelyn välillä, rakenteellinen ja käytännöllinen johtaminen, tiedon puutteet ja varaukselliset ennakoasenteet. Kuitenkin päämäärätietoinen rakenteiden ja toiminnan tapojen kehittäminen näytti saavan aikaan positiivisia muutoksia. Moniammatillisen yhteistyön ja tiedonvaihdon toimivuuden koettiin olevan yhteydessä siihen tehtävään, mitä niillä kulloinkin toteutettiin. Erityisesti kompleksiset lastensuojeluasit haastavat lapsi- ja perhepalveluiden ammattilaisia. Heidän tietopohjaansa ja tiedon jakamisen käytäntöihin on syytä kiinnittää erityistä huomiota.

JOHDANTO

Haastattelimme vuonna 2017 lapsi- ja perhepalveluiden ammattilaisia kuullaksemme, miten he näkivät moniammatillisen palvelutarvearvioinnin toteutuvan lapsi- ja perhepalveluissa tilanteissa, joissa tarvitaan tai ehkä tarvitaan lastensuojelun toimia (Vierula ym. 2019). Haastattelut toivat näkyviin pulmakohdita, jotka kasautuvat työnjakoon, moniammatillisen yhteistyön ja tiedonvaihdon rakenteelliseen ja käytännölliseen johtamiseen, ammattilaisten tietoon ja koettuun orientaatioon yhteistä palvelutarvearviota kohtaan. Pulmakohditten runsaus oli yllättävää, sillä moniammatillisella työtavalla on pitkä historia lapsi- ja perhepalveluissa.

Palasimme vuonna 2018 haastattelemaan työntekijöitä uudelleen kuullaksemme moniammatillisen yhteistyön toteutumisesta, koska vuoden aikana oli tehty muutoksia rakenteisiin ja osaa yhteistyömuodoista oli tuettu koulutuksella ja muulla kehittämisellä. Tässä artikkelissa esittelemme lapsi- ja perhepalveluiden ammattilaisten näkemyksiä palvelutarvearvioinnin toteutumisesta ja tiedonvaihdon tilasta moniammatillisessa yhteistyössä vuonna 2018 ja niissä vuoden aikana tapahtuneista muutoksista.

Vaikka tässä artikkelissa seuraamme vain yhden kuntayhtymän lapsi- ja perhepalveluissa tapahtuneen moniammatillisen yhteistyön muutosta vuoden aikana, aihe on yleisestikin kiinnosta-

Janus

va. Yhteiskunnan julkiset palvelut ovat jatkuvassa muutoksessa johtuen niin teknologisista, taloudellisista ja poliittisista kuin lainsäädännöllisistä ja sosiaalisistakin tekijöistä (Doherty ym. 2014). Myös suomalaisessa sosiaali- ja terveydenhuollossa toimitaan muutosten keskellä, joista ajankohtaisin on palvelurakenne- ja maakuntauudistus (Salmisaari 2016; Valtioneuvosto 2018). Yhteistyötä eri ammattiryhmien sisällä ja välillä on pidetty tässä uudistuksessa edellytyksenä sille, että palvelurakenteen uudistamisen tavoitteet saavutetaan (Kangasniemi ym. 2017). Lapsi- ja perhepalveluiden osalta moniammatillisen yhteistyön merkitys korostuu entisestään, sillä Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelman (LAPE) vuoden 2019 tavoitteisiin kuuluu sosiaali- ja terveystoimen ja sivistystoimen yhdyspintaosaamisen vahvistaminen (STM 2018). Näitä pyrkimyksiä ohjaa näkemys siitä, että moniammatillinen yhteistyö mahdollistaa lapsille ja perheille laadukkaat ja vaikuttavat palvelut lähellä heidän arkista toimintaympäristöään. Näin on todettu muun muassa varhaisen tuen osalta (Pärnä 2012).

MONIAMMATILLISEN YHTEISTYÖN TAPAA JA MUOTOA ETSIMÄSSÄ

Toimivan moniammatillisen yhteistyön piirteitä ovat muun muassa vastuun, osaamisen ja resurssien jakaminen (Pärnä 2012), asiantuntijoiden saamatuksi ja luottamus (Isoherranen 2012; Pärnä 2012) samoin kuin jaettu ymmärrys moniammatillisesta yhteistyöstä (Rautio 2014). Tutkimukset kuitenkin osoittavat moniammatillisen yhteistyön olevan haasteellista (esim. Ståhl 2009;

Drabble 2010; Kuorilehto 2014; Rautio 2014; Fox & Reeves 2015).

Darlingtonin ja kumppaneiden (2005) mukaan suurin haaste lasten ja perheiden palveluihin liittyvässä moniammatillisessa yhteistyössä on se, miten organisaatiot järjestävät ja tarjoavat palveluitaan. Yhteistyötä vaikeuttavat tiedon puute siitä, millaisia nämä muiden organisaatioiden tarjoamat palvelut ovat (Darlington ym. 2005; Janssens ym. 2010) samoin kuin rajattu asiakastiedon jakaminen yhteistyötoimijoiden välillä (Lee ym. 2015; Hwang ym. 2017; Mason ym. 2018) ja henkilöstön teoreettisen tiedon puute moniammatillisesta yhteistyöstä (Smith & Mogro-Wilson 2007). Lisäksi luottamuksen puute (Darlington ym. 2005; Hwang ym. 2017; Mason ym. 2018), yhteistyön osapuolten ristiriitaiset tavoitteet ja odotukset (Darlington ym. 2005; Janssens ym. 2010; Hesjedal ym. 2015) sekä liian suuri työtaakka ja henkilöstön vaihtuvuus hankaloittavat moniammatillista työskentelyä (Darlington ym. 2005; Lee ym. 2015).

Toisaalta taas merkityksellisiä tekijöitä onnistuneen yhteistyön kannalta lasten ja perheiden palveluissa ovat tieto ja ymmärrys toisten osapuolten asiakastapauksista ja työnkuvasta (Darlington ym. 2005; Mason ym. 2018) sekä yhteistyön osapuolten roolien selkeys (Darlington ym. 2005; Hwang ym. 2017; Mason ym. 2018; Janssens ym. 2010). Niin ikään positiivinen asenne ja henkilökohtainen innostus yhteistyötä kohtaan sekä positiivisen ilmapiirin luominen moniammatilliselle yhteistyölle edistävät yhteistyön toimivuutta (Darlington ym. 2005; Smith & Mogro-Wilson 2007; Hesjedal ym. 2015).

Lapsille ja perheille moniammatillinen yhteistyö ja tiedon jakaminen tuovat parhaimmillaan ratkaisuja, jotka tukevat heidän hyvinvointiaan (Brown ym. 2014). Asiakaskeskeisyyttä moniammatillisen yhteistyön kehittämisen kriteerinä onkin korostettu myös suomalaisessa lapsi- ja perhepalveluiden uudistamisessa (esim. Tuomela-Jaskari 2016). Asiakkaana olevien lasten ja perheiden näkökulmasta moniammatillisuutta toteutetaan useissa eri tilanteissa. Moniammatillisuus voi tarkoittaa työntekijöiden näkökulmasta sitä, että monet eri toimijat työskentelevät lapsen ja perheen asioiden parissa (Muukkonen 2015). Toimijoiden kirjo vaihtelee palveluiden välillä. Esimerkiksi huostanotto päätöksen tekemisen yhteydessä muistutetaan sosiaalityöntekijöiden, asianajajien ja tuomarien yhteistyössä syntyvän luottamuksen tärkeydestä (Toivonen ym. 2019), kun taas josakin muussa tilanteessa keskeistä on terveydenhuollon ja varhaiskasvatuksen toimijoiden välinen yhteistyö. Tässä artikkelissa olemme kiinnostuneita nimenomaan niistä asiakasprosessien vaiheista, joissa arvioidaan moniammatillisesti sitä, missä osassa lapsi- ja perhepalveluita, miten ja kenen toimesta lasta ja perhettä tulisi auttaa ja tukea. Tällaisessa tehtävässä, jota kutsumme yleisesti palvelutarpeen arvioinniksi, ammattilaisten tulkinnat lapsen ja perheen tilanteesta ja palvelujärjestelmän tarkoituksenmukaisesta toiminnasta ja eri ammattilaisten tehtävistä kohtaavat.

Palvelutarvetta arvioidaan aina asiakaina olevien lasten ja vanhempien kanssa ja se, missä roolissa ja millä panoksella moniammatillista yhteistyötä tehdään kussakin palveluiden rajakohdassa, vaihtelee. Olemme olleet tässä

hankkeessa kiinnostuneita perheiden tilanteista, joissa on aihetta pohtia, onko lapsen ja vanhempien asia lastensuojelulain mukaiseen toimintaan kuuluva vai vastataanko palvelutarpeisiin jollakin muulla tavalla (Vierula ym. 2019). Sen tulkitseminen, miten lapsen ja perheen tilanteeseen parhaiten vastataan, on usein todettu vaativaksi tehtäväksi, koska silloin punnitaan psykososiaalisten ja moraalisten ongelmien luonnetta, määrää ja eri toimijoiden oikeuksia ja velvollisuuksia niiden ratkaisemisessa (mm. Kataja 2012). Erilaiset ammatilliset orientaatiot, kulttuurit ja tiedot voivat osaltaan olla monipuolistamassa – tai joskus vaikeuttamassa – tuota punnintaa (Richardson & Asthana 2006).

Palvelutarvearviointia tarkastellaan tässä artikkelissa osana moniammatillisen yhteistyön kokonaisuutta. Edellä esitellyn tutkimustiedon painopiste on kuitenkin lastensuojelun moniammatillisen yhteistyön koko prosessin tarkastelussa. Erityisesti palvelutarvearviointiin liittyvää tutkimusta ovat tehneet esimerkiksi Darlington ja kumppanit (2005), jotka tutkivat australialaisessa kontekstissa lastensuojelu- ja mielen-terveyspalveluiden välistä yhteistyötä. He havaitsivat yhteistyön jäävän aika pinnalliselle tasolle, ja syynä tähän oli muun muassa työntekijöiden riittämättömän koulutus moniammatilliseen yhteistyöhön liittyen. Tutkimuskirjallisuudessa kuitenkin yksityiskohtaisempi tarkastelu niistä rajapinnoista, joissa palvelutarvearviointi ja moniammatillinen tiedon jakaminen käytännössä tapahtuvat, on enimmäkseen jäänyt vaille huomiota. Aiempi tutkimuksemme osoitti näihin rajapintoihin liittyvään useita pulmakohtia (Vierula ym. 2019). Silloin totesimme 25 työntekijän haas-

tatteluiden pohjalta, että moniammatillisen palvelutarvearvion onnistumiseksi rakenteiden olemassaolo ei riitä, vaan lisäksi tarvitaan johtamisen, selkeän työnjaon, yhteisen tiedon ja työntekijöiden henkilökohtaisen orientaation merkityksen tunnistamista. Totesimme myös niiden vaihtelevan palvelujärjestelmän eri osissa. Lisäksi tuli näkyviin, että moniammatillista yhteistyötä voivat estää jaetun tiedon puute toiminnan tavoitteista sekä sellaisten rakenteiden puuttuminen, joissa voi käydä omaan asiantuntija-asemaan liittyvää keskustelua. Esiin tuli myös, että kaikki sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaiset eivät ole koulutettuja tai orientoituneita käsittelemään emotionaalisesti ja oikeudellisesti raskaita, usein lastensuojelua koskevia asioita. Moniammatillisen yhteistyön esteet olivat samankaltaisia sekä historialtaan lyhyissä että pitkissä yhteistyömalleissa. Rajankäynti oman perustyön ja moniammatillisuutta edellyttävän työskentelyn välillä, rakenteellinen ja käytännöllinen johtaminen, palveluihin ja toisten työhön liittyvät tiedon puutteet sekä moniammatilliseen otteeseen orientoitumisen erot osoittautuivat tekijöiksi, jotka osaltaan vaikuttivat moniammatilliseen palvelutarvearviointiin. (Vierula ym. 2019.)

Tässä tutkimuksessa olemmekin kiinnostuneita siitä, miten lapsi- ja perhepalveluiden toimijat näkevät edellä mainittuihin pulmakohtiin liittyvän moniammatillisen yhteistyön ja tiedonvaihdon muuttuvassa toimintaympäristössä silloin, kun he miettivät lasten ja perheiden tukemista palveluiden eri rajakohdissa. Koska kiinnostuksemme on siinä moniammatillisessa yhteistyössä ja tiedonvaihdossa, joka koskee psykososiaalisesti kuormittavissa tilanteissa olevi-

en lasten ja perheiden auttamista, on kysymys vuonna 2014 voimaan tulleen sosiaalihuoltolain mukaisen, laaja-alaisen varhaisen tuen ja lastensuojelulain mukaisten palveluiden ja toimenpiteiden välisestä rajapinnasta keskeinen (Wilen 2018).

MONIAMMATTILLISTEN

TOIMINTAMALLIEN JATKUMOA:

TUTKIMUSYMPÄRISTÖN KUVAUSTA

Toimintaympäristön muutos tässä artikkelissa viittaa Johdanto-kappaleen alussa kuvattuun yleiseen, suomalaiseen sosiaali- ja terveystalouden muutosprosessiin mutta ennen kaikkea siihen muutokseen, joka koskee lapsi- ja perhepalveluita. Sosiaalihuoltolain voimaantulo vuonna 2014 sekä kuntaliitokset ovat muuttaneet tutkimuksemme kohteena olevan kuntayhtymän perhepalveluiden toimintaympäristöä ja luoneet uudenlaisia odotuksia moniammatilliselle yhteistyölle. Erilaisiin lasten ja perheiden palvelutarpeisiin on pyritty vastaamaan kehittämällä moniammatillisia tiimirakenteita erityisesti perhekeskuksen varhaisen tuen ja sosiaalihuoltolain mukaisissa lapsiperhepalveluissa. Tässä tutkimuksessa tarkastelumme kohteena ovat kaksi näistä tiimirakenteista: toimintamallit A ja B. Toimintamalli A:n tarkoituksena on moniammatillisen työskentelyn vahvistaminen neuvolan, perheneuvolan, sosiaalityön, varhaiskasvatuksen ja alakoulujen edustajien yhteistyönä. Toimintamalli A tähtää lasten ja perheiden auttamiseen varhaisessa vaiheessa silloin, kun esimerkiksi neuvolan kaikille lapsiperheille tarkoitetut palvelut eivät syystä tai toisesta riitä vastaamaan heidän tarpeisiinsa. Vuoden 2008 las-

tensuojelulain uudistuksen jälkeen kuntayhtymässä toimintansa aloittaneen toimintamalli B:n tehtävänä on puolestaan moniammatillisen, lastensuojelulain mukaisen asiantuntemuksen tarjoaminen sosiaalityöntekijälle huostaanoton valmistelussa ja muissa vaativissa lastensuojeluasioissa.

Tutkimuksemme kohteena olevassa kuntayhtymässä moniammatillisten työryhmien toimintaa on aiemmin kehitetty noin kymmenen vuoden ajan erilaisissa hankkeissa. Myös edellisen, keväälle 2017 ajoittuneen, tutkimuk-

ja B) on kuitenkin jatkanut toimintaansa, ja niitä koskevaa tiedonkeruuta on tehty jo vuonna 2017 (Vierula ym. 2019). Tässä tutkimuksessa tarkastelemme näissä toimintamalleissa tapahtuvaa moniammatillista työskentelyä silloin, kun arvioidaan asiakkaan palvelun tarvetta. Näissä tilanteissa työskentely sisältää väistämättä rajankäyntiä siitä, onko lapsi ja perhe autettavissa peruspalveluilla, auttaisivatko sosiaalihuoltotai lastensuojelulain mukaiset palvelut heitä paremmin vai onko tilanne sen kaltainen, että tarvetta moniammatilliselle, laaja-alaiselle palvelulle ei vielä

Toimintamalli (aloitettu)	Yhteistyötiimien lkm	Tarkoitus	Tavoite	Palveluiden rajapinnat
A (2018)	4 kpl	Lasten ja perheiden auttaminen varhaisessa vaiheessa (esim. silloin, kun neuvolan kaikille lapsiperheille tarkoitetut palvelut eivät riitä vastaamaan heidän tarpeisiinsa)	Moniammatillisen työskentelyn vahvistaminen neuvolan, perheneuvolan, sosiaalityön, varhaiskasvatuksen ja alakoulujen edustajien yhteistyönä.	Peruspalvelut ja sen ammatillaiset Sosiaalihuoltolain mukaiset palvelut ja sen ammatillaiset
B (2008)	1 kpl	Olemassaolo ja tehtävä lastensuojelulain 14 §:n määrittämiä: Kuntaa velvoitetaan huolehtimaan siitä, että lapsen asioista vastaavalla sosiaalityöntekijällä on käytettävissään lapsen kasvun ja kehityksen, terveydenhuollon, oikeudellista sekä muuta lastensuojelutyössä tarvittavaa asiantuntemusta.	Moniammatillisen, lastensuojelulain mukaisen asiantuntemuksen tarjoaminen sosiaalityöntekijälle huostaanoton valmistelussa ja muissa vaativissa lastensuojeluasioissa.	Lastensuojelu ja sen ammatillaiset

Taulukko 1. Kuvaus toimintamallien A ja B pääpiirteistä.

sen ja vuoden 2018 aineistonkeruun välillä on tapahtunut useita muutoksia. Esimerkiksi yksi moniammatillinen rakenne, jonka tehtävänä oli työnjaollisesti päättää lastensuojelutarpeen selvityksen tekijät, on lakkautettu. Sen jälkeen on käynnistetty uusi systeemisen lastensuojelumallin mukainen moniammatillinen toimintatapa. Kaksi jo aiemmin mainittua moniammatillista yhteistyörakennetta (toimintamallit A

tai enää ole. Taulukossa 1 esitellään toimintamallien A ja B olennaiset piirteet.

Huomioitavaa on, että toimintamalli A:n henkilöstö on osittain työskennellyt yhdessä myös ennen vuotta 2018, jolloin maantieteellisesti jaetut ja jäsenistön osalta osin uudelleen järjestellyt moniammatilliset tiimit (4 kpl) aloittivat toimintansa. Toimintamalli A:ssa tiimityön kehittäminen on ollut laaja-

mittaista ja se jatkuu edelleen. Tässä yhteistyörakenteessa lasten ja perheiden palvelutarpeiden moniammatilliseen tulkittamiseen, arviointiin ja niihin vastaamiseen liittyvän työskentelyn yhtenäistämiseen on pyritty muun muassa kokous- ja muita toimintakäytäntöjä sekä yhteistä tietoperustaa kehittämällä ja luomalla tiimityön sähköistä käsikirjaa. Lisäksi A-tiimien toiminnan kehittämiseen on nimetty ohjausryhmä, jolla on vetovastuu kehittämistyöstä.

Vuoden 2008 lastensuojelulain uudistuksen jälkeen kuntayhtymässä toimintansa aloitti toimintamalli B, jonka moniammatillisen tiimin (1 kpl) toimintaan hankkeeseemme sisältynyt pienimuotoinen kehittäminen kohdistui. Aiemman tutkimuksemme (Vierula ym. 2019) havaintojen pohjalta päätettiin kehittämisen suunnista yhteistyössä kuntayhtymän edustajien kanssa. Sisällöllisesti keskiöön valittiin erityisesti tilanteet, joissa työskennellään perheen kanssa lapsen huostaanoton kynnyksellä ja huostaanoton jälkeen sekä huostaanoton päättämiseen ja lasten/nuorten sijaishuollosta poistumiseen liittyvät siirtymät. Lisäksi pyrittiin selkiyttämään moniammatillisen ryhmän roolia ja rakennetta, kehittämään kokous- ja varahenkilökäytäntöjä (mm. muistioiden kirjoittaminen, kirjalliset tapausesittelyt) sekä lisäämään jäsenten lastensuojelun tuntemusta erityisesti lapsen oikeuksien osalta.

TUTKIMUKSEN AINEISTO JA MENETELMÄT

Artikkelin aineisto koostuu alkukesällä 2018 puhelimitse toteutetuista yksilöhaastatteluista (n=21) sekä toimintamalli B:n moniammatillisen ryhmän

joulukuulta 2017 toukokuulle 2018 ajoittuvien kokousten (n=5) äänitallenteista. Haastatteluihin osallistui 21 ammattilaista ja asiantuntijaa, jotka edustivat kahta rakenteeltaan erilaisista moniammatillista työryhmää, edellä esiteltyjä toimintamalleja A ja B. Ammatiltaan haastateltavat olivat terveydenhoitajia, psykiatrisia sairaanhoitajia, sosiaalityöntekijöitä, psykologeja ja muita lasten ja perheiden palveluihin liittyviä toimijoita. Osaa (n=16) oli haastateltu jo vuotta aiemmin ja he tarkastelivat nykytilannetta aiemman kokemuksensa pohjalta, osa taas uusina (n=5). Haastattelukysymykset pohjautuivat aiemmassa tutkimuksemme esiin tulleisiin pulmakohtiin moniammatillisessa yhteistyössä silloin, kun arvioidaan lapsen/perheen palvelun tarvetta (Vierula ym. 2019). Tutkimukseen osallistujia pyydettiin kuvailemaan, millaisena he näkivät kyseiset pulmakohdat haastatteluhetkellä ja millaisia muutoksia niissä on tapahtunut viimeisen vuoden aikana. Haastatteluissa pyrittiin keskustelunomaisuuteen, ja niitä muokattiin tarvittaessa haastateltavien ammatillisten roolien mukaan tarkoituksenmukaisiksi. Toimintamalli B:n kokouksiin osallistui edellä mainittujen ammattilaisten lisäksi lääkäri ja varhaiskasvatuksen edustaja ja kokoonpano vaihteli muun muassa uudistetun varajäsenjärjestelmän vuoksi. Osallistujia kokouksissa oli 8-13.

Kuntayhtymältä saadun tutkimusluvan lisäksi työntekijöiltä pyydettiin suullinen lupa haastatteluiden ja kokousten tallentamiseen. Lisäksi lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä pyysi toimintamalli B:n lastensuojelun moniammatillisessa tiimissä käytävän, asiakkaan ja hänen perhettään koskevan, keskustelun

tallentamiseen kirjallisen suostumuksen asiakkaalta kerrottuaan tutkimuksesta ja aineistonkeruusta tutkimusryhmän laatiman tiedotteen pohjalta. Tiedotteessa informoitiin muun muassa tutkimukseen osallistumisen vapaaehtoisuudesta, saatujen tietojen salassapidosta ja luotamuksellisuuden toteuttamisesta tutkimuksen eri vaiheissa. Haastatteluiden kesto vaihteli runsaasta puolesta tunnista noin puoleentoista tuntiin ja asiakastapausten käsittely kokouksissa tunnista noin 80 minuuttiin. Haastattelu- ja kokoustallenteet litteroitiin sanataarkasti kirjalliseen muotoon.

Aineisto analysoitiin deduktiivisella sisällönanalyysillä. Analyysitapa sopi tutkimuksemme, jossa halusimme tarkastella aineistoa aiempaan tietoon pohjautuvien käsitteiden mukaisesti sekä aineistossa kuvatussa moniammatillisessa yhteistyössä vuoden aikana tapahtunutta muutosta. Vuoden ajalle ajoittuvien muutosten tarkastelu joihtui käytännöllisistä, toisin sanoen tutkimushankkeen kestoon liittyvistä syistä. Deduktiivisen sisällönanalyysin ensimmäinen vaihe on aikaisempaan tietoon pohjautuvan analyysirungon muodostaminen (Elo & Kyngäs 2008). Tässä tapauksessa analyysirungon pääkäsitteet muodostuivat aiemmassa tutkimuksessa esiin tulleista käsitteistä, jotka kuvailivat tutkimuksemme kohteena olevia pulmakohtia moniammatillisessa yhteistyössä (Vierula ym. 2019). Sen jälkeen analyysi eteni aineistosta esiin nousevien käsitteiden muodostamisella. Etsimme aineistosta haastateltavien ilmauksia, jotka sisällöltään vastasivat analyysirungossa olevia pääkäsitteitä ja sijoitimme ilmaisut analyysirunkoon niitä sisällöltään vastaavien pääkäsitteiden alle. Kunkin pääkäsitteen alla olevat ilma-

ukset pelkistettiin ja sisällöllisesti samaa tarkoittavat pelkistykset ryhmiteltiin samaan ryhmään. Näin muodostuivat alakäsitteet. Ryhmittelyä jatkettiin yhdistämällä samansisältöiset alakäsitteet yläkäsitteiksi. Analyysirungon kunkin pääkäsitteen sisältö muodostui niiden aihealuetta vastaavista yläkäsitteistä. (Elo & Kyngäs 2008.) Samaa analyysio- tetta sovellettiin sekä haastattelu- että kokoustallenneaineistoon. Lähdemme siitä, että kerrottu näkemys moniammatillisesta yhteistyöstä poikkeaa tiedontuotantomuotonsa osalta moniammatillisessa ryhmässä toteutetusta yhteistyöstä. Haastattelut edustavat kerrottuja näkemyksiä, kun taas kokoustallenteissa näyttäytyy autenttinen tilanne moniammatillisesta yhteistyöstä. Kum- paakin tarvitaan tutkimamme ilmiön moniulotteisuuden valottamiseksi.

TULOKSET

Analyysissä tarkasteltiin moniammatillisen yhteistyön pulmakohtia neljän pääkategorian mukaisesti: 1) työnjako oman perustyön ja moniammatillisuutta edellyttävän työskentelyn välillä, 2) rakenteellinen ja käytännöllinen johtaminen, 3) tiedon puutteet ja 4) varaukselliset ennakoasenteet. Tulokset esitellään pääkategorioittain seuraavissa alaluvuissa.

Työnjako oman perustyön ja moniammatillisuutta edellyttävän työskentelyn välillä

Analyysin perusteella työnjaossa on edelleen havaittavissa samoja pulmakohtia, joita osoitettiin olevan myös vuotta aiemmin: a) rajanveto on epäselvää oman perustyön ja moniammatillista yhteistyötä vaativan työskentelyn

välillä ja b) oman perustehtävän asiantuntijuuden soveltaminen ei aina toteudu.

Moniammatilliseen työskentelyyn tuodut asiakastapaukset koettiin enimmäkseen moniammatillista osaamista vaativina sekä toimintamalli A:n (A-tiimit) että toimintamalli B:n (B-tiimi) tiimeissä. Tämä osaltaan osoittaa sen, että tapauksen esittelijän arvio moniammatillisen työryhmän asiantuntemuksen tarpeesta oli asianmukainen. Erityisesti B-tiimissä kokouksen lopputuleman koettiin antavan tukea asiakastapauksen esittelijälle (lapsen asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle), sillä moniammatillisen työryhmän työskentely antoi kokemuksen vastuun jakamisesta ja sieltä saatavan tiedon koettiin olevan pääsääntöisesti riittävää ja monipuolista. Molempien ryhmien osalta epäselvyys rajanvedossa ilmeni enemmän siinä, miten keskustelu kokoontumisissa rakentui. Eri toimijoiden keskinäisen tiedonvaihdon koettiin olevan keskustelun keskiössä.

T (Tutkija): *No jos mennään siihen työnjakoon nyt tos B-tiimissä, niin miten se sun mielestä tällä hetkellä toimii?*

H18 (Haastateltava nro 18): *No mä jotenki koen, että edelleen pääasiassa sosiaalityöntekijät siellä keskenään niitä asioita puhuu, et ei se moniammatillisuus siinä kyllä toteudu tai se asiantuntijuus niiltä muilta aloilta.*

A-tiimiläiset kokivat tulevansa kuuluisiksi ja ymmärretyiksi yhteisissä kokoontumisissa. Oma asiantuntijapanos tiimin työskentelyssä nähtiin merkityksellisenä. Muutamien haastateltavien mukaan tämä saattoi johtua osittain siitä, että oma ryhmä on pieni ja osa

jäsenistä on jo pitkään työskennellyt yhdessä. Samalla tavalla muutama B-tiimin haastateltavista toi esiin, että kokouksissa jäseniä kuunnellaan ja oma näkemys on helppo tuoda esiin. Kuitenkin tässä ryhmässä ilmeni selkeästi, että moniammatillisen tiedon vaihtaminen ja käyttäminen ei suju riittävästi; osa ryhmän jäsenistä toi aktiivisesti esiin mielipiteitään, kun taas osa jäi sivustaseuraajan rooliin. Haastatteluisa toivottiinkin sitä, että kaikki olisivat aktiivisia tuomaan esiin omaa näkökulmaansa ja uskaltaisivat kysyä, jos on jotakin epäselvää. Oman asiantuntijuuden soveltamisen problematiikka tuli voimakkaimmin esiin B-tiimin kokoustallenteiden aineistossa. Moniammatillisen työryhmän kokoontuessa työnjako toimi pääsääntöisesti siten, että lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä esitteli aluksi lapsen tilannetta. Sen jälkeen osallistujat esittivät lukuisia tarkentavia kysymyksiä saadakseen tietoa asiakastapauksesta. Keskustelu eteni pitkälti kysymys-vastaus -tyyppisesti ja oli vapaamuotoista ja polveilevaa. Selkeästi kantaa ottavia ja perusteltuja asiantuntijanäkemyksiä, joista puhujien ammatillinen rooli tai asiantuntijataho olisi käynyt ilmi, esitettiin niukasti. Enemmän esitettiin erilaisia ehdotuksia ja ideoita. Niihin ei kuitenkaan tartuttu johdonmukaisesti vaan esiin tuotua asiaa mietittiin usein aika pinnallisella tavalla ilman selkeitä perusteluja.

Rakenteellinen ja käytännöllinen johtaminen

Vuoden takaiseen tilanteeseen verrattuna rakenteellisessa ja käytännöllisessä johtamisessa oli havaittavissa edelleen seuraavia ongelmia: a) kokoukseytännöissä on jäsentymättömiä osia, b)

käsitys moniammatillisen yhteistyön tehtävästä vaihtelee ja c) rajanvedossa eri palveluiden välillä on epäselvyyttä. Ennen kaikkea oli kyse siitä, miten toimintaa johdettiin.

Sekä haastatteluissa että kokoustallenteissa tuli esiin, että kokouskäytännöissä oli edelleen jäsentymättömyyttä. Jäsentymättömyys korostui niissä B-tiimin kokoustilanteissa, joista puuttui selkeä rakenne ja yhteisesti sovitut, kaikkien tiedossa olevat, toimintakäytännöt. Tämä tuli esiin niin kokousten aloitussissa, lopetuksissa kuin keskustelujen kulussa ja sisällöissä. B-tiimin kokouksissa ei ollut selkeää puheenjohtajaa. Esimerkiksi kokouksen tehtävä ja kysymykset, joihin lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä halusi vastauksen moniammatilliselta työryhmältä, jäivät usein alussa sanoittamatta. Tämä näkyi suorina kysymyksinä tai neuvotteluna kokouksen tarkoituksesta yleensä siinä vaiheessa, kun lapsen tilannetta oli käsitelty 20–30 minuuttia:

N? (Nainen, henkilöä ei tunnustettu kokoustallenteesta): *Mut mikä täs on se kysymys nyt sitten, sosiaalipalveluitten näkökulmasta?*

N?: *Mikäs täs nyt oli se kysymys kun, mun on pakko lähtee nimittäin neljältä?*

Haastateltavat toivoivat selkeyttä ajankäytön hallintaan, kokouksen muistion kirjaamiseen, roolien tarkempaan määrittelyyn ja jäsenten tasaisempaa osallistumista keskusteluun. Puheenjohtajan ja sihteerin roolien kirkastaminen nähtiin tärkeiksi B-tiimissä. Esimerkissä yksi osallistujista kantoi muita enemmän vastuuta sosiaalityöntekijän pyytämän lausunnon rakentamisesta.

Hän otti myös vastuulleen kokouksen vetämisen:

N?: *Mä katon tota kelloa että kun se kulkee eteenpäin, että jos sitä lausumaa lähtee nyt miettimään täs kohtaa?*

Kuitenkin niin A-tiimeissä kuin B-tiimeissäkin mainittiin kokousten toimintatavoissa tapahtuneen selkiytymistä. A-tiimeissä painotettiin, että eri tiimit ovat tiimityötaidoissa eri vaiheissa. B-tiimiin osallistuvien haastatteluissa tuli esiin näkemyksiä, joiden mukaan johdaminen yleisesti ottaen oli muuttunut viimeisen vuoden aikana johdonmukaisemmaksi.

T: *Jos sä vertaat siihen vuoden takaiseen, niin onko täs muutosta tapahtunu?*

H3: *On tää tällanen enemmän strukturoiduksi ja, siis sillai, että on ne käytännöt ja toimintatavat, niin onhan se ihan, jotenki selkeesti...enemmän selkeitä toimintaohjeita ku aikaisemmin...tuntuu, että nyt on sit enemmän omaksi ottanut, tai sillä lailla ottanut, et tää on nyt tää, miten me tehdään yhdessä.*

Sekä A- että B-tiimeissä koettiin kiinteiden kokousaikojen edistyneen sitoutumista ryhmän toimintaan. Moniammatillisen työryhmän kokoontumisen ajankohta oli kaikkien tiedossa ja se priorisoitiin työtehtävistä tärkeimmäksi.

H11: *No me haluttiin, että tää toimii sillä lailla, että joka toinen viikko on sellanen että kaikki pyrkii olla varmasti paikalla et, ne rankataan siitä työnteosta ykköseksi.*

Asiakastapausten esittelyn suhteen tiimien välillä oli eroavaisuuksia. A-tiimeissä asiakastapausten esittelyyn oli

muotoutunut säännöllinen käytäntö ja esittelyissä käytettiin hyväksi havaittuja, monipuolisia menetelmiä. Niihin liittyi myös aktiivinen asiakasprosessin seuraaminen. Sen koettiin selkeyttäneen toimintatapoja.

H11: Tehty tämmönen, prosessitaulu elikkä valkotaululle rakennetaan...semmonen josta näkyy yhdellä silmäyksellä että kuinka monta perhettä meillä on, kuka on tuonut ne asiat tiimille, kuka on lähityöntekijä tai oma työntekijä ja kuinka monta. Tavoite siinä työssä on visualisoinnin kautta tehdä tätä asiakaan polkua näkyväksi...joka on omalta osaltaan tukenut tätä tiimityömallin kehittämistä...niin siinä on se ajatus että 2-3 kuukauden välein aina arvioidaan sitä työskentelyä.

B-tiimissä asiakastapausten esittely ei ollut yhtä strukturoitua kuin A-tiimeissä. Haastateltavat toivoivatkin selkeää rakennetta esittelyyn. Sen tulisi olla looginen, ytimekäs yhteenvedo, jossa asiakasprosessi olisi näkyvissä ja siitä olisi helppo hahmottaa olennaiset asiat.

Kaikkien ammattialojen asiantunteumuksen käyttöön ottamista edisti varahenkilöjärjestelmä, joka oli otettu käyttöön B-tiimissä. Sen arvioitiin myös tuovan jatkuvuutta tiimin toimintaan. Vastaavaa toimintatapaa ei ollut A-tiimeissä.

A-tiimeissä oli edelleen jonkin verran epäselvyyttä rajanvedossa peruspalveluiden, sosiaalihoitolain mukaisten ja lastensuojelupalveluiden välillä, joskin osa haastateltavista koki rajanvedon selkiytyneen. Tähän kuitenkin kaivattiin selkeää ja yhteneväistä ohjeistusta. Toive esitetään alla olevassa haastatteluotteessa, joka osaltaan tuo näkyviin mo-

niammatillisen yhteistyön kielenkäytön eroja: hoitopolku on käsite, jota sosiaalityöntekijä ei todennäköisesti tunnista omakseen.

T: Onko tullut sellasia tilanteita, että ois pitäny miettiä sitä, että pitäskö ruveta sitten jo miettimään lastensuojeluasiakkuutta vai onks ne pysyny selkeesti sitten näinä, sosiaalihoitolain mukasina?

H11: On ihan selkeesti, että on tilanne ollu sellanen että ollaan suoraan mietitty sosiaalityöntekijän kautta, että onko tässä, onks tää enää SHL-työtä vai oisko tää suoraan lastensuojelua -- Että me toivottiin että tää sosiaalityöntekijä yhdessä muiden tiimien sosiaalityöntekijöiden ja heidän johtavan sosiaalityöntekijän ja koko meidän perheiden palveluiden kanssa, että he tekis meille ikään kun sen hoitopolun selkeän, mä oon oikeen tämmönen rautalankojen rakastaja, koska sillon on selkee tietää miten toimitaan.

Eräs haastateltavista pohti, että palveluiden välisen rajanvedon epäselvyyteen saattaa vaikuttaa se, että heidän tiimissään ei ole vielä ehditty riittävästi käydä keskustelua siitä, mitä sosiaalihoitolain ja lastensuojelulain mukaiset palvelut ovat. Nykyisen tiimijaon koettiin kuitenkin parantavan rajankäyntiä, sillä tiimeissä tulee nyt aiempaa enemmän vuoropuhelua siitä, kuuluuko asiakastapaus peruspalveluiden, sosiaalihoitolain vai lastensuojelulain piiriin kuuluviin palveluihin.

Tiedon puutteet

Moniammatillisen työryhmän yhteistyötä kuormittivat edelleen a) puutteellinen käsitys moniammatillisen yhteistyön tehtävästä, b) moniammatillisen ryhmän rakenteeseen liittyvät haasteet,

c) palautetiedon puute ja d) puutteellinen lainsäädännön osaaminen.

Tutkimukseen osallistujat näkivät moniammatillisen yhteistyön sekä tiedon antamisena että saamisena. Tämän toivat esiin haastateltavat molemmissa tiimeissä niin, että osallistujien rooli oman ammatillisen asiantuntemuksen esiintuojana korostui erityisesti B-tiimissä. Toisaalta moniammatillinen yhteistyö nähtiin mahdollisuutena siihen, että tieto asiakkaiden saamista muista palveluista ja heidän tilanteestaan välittyisi työntekijälle myös moniammatillisen työryhmän kautta.

T: *Joo. No mitä sä aattelet mikä on sen moniammatillisen yhteistyön tehtävä täs ryhmässä? Noin pähkinänkuoressa.*

H8: *Jotenkin antaa sellasta uutta näkökulmaa muilta ammattialoilta. Että jos on joku semmonen vaikea tilanne tai asia, että mitä työntekijä miettii et miten tässä nyt edetään ja mitä pitäis tehdä ja mitä pitäis ottaa huomioon, niin sitten jotenkin et sais sitä apua muilta joilla on sitten erilainen koulustausta, että hyvinkin voi tulla sillä lailla että uutta näkemystä.*

Dialogisuutta (esim. toisten kuunteleminen, yhdessä rakennettu näkemys) ei erikseen nostettu esiin. Dialogisuuden katkokset näkyvät seuraavassa kokoustalenneotteessa. Vaikka osallistujat tuovatkin esiin oman asiantuntemuksensa, sen pohjalta rakennettu yhteinen näkemys käsiteltävästä asiakastapauksesta jää toteutumatta, koska ryhmässä ei synny yhteistä keskustelua. Näin ollen puutteellinen ymmärrys moniammatillisen työryhmän keskeisestä tehtävästä johtaa väistämättä pinnalliseen asian käsitelyyn. Tilanteessa pohditaan sitä, riittä-

vätkö lastensuojelun avohuollon tukitoimet lapsen tukemiseksi.

N1(sostt): *Joo mutta tietenki lastensuojelunkin keinot on rajallisia että...*

N5: *Huostaanoton valmistelua.*

N7(sostt): *Ei ole perusteita vielä.*

N5: *Mutta vanhemmuus. Ei ole riittävää vanhemmuutta. Se on peruste.*

N7(sostt): *Ei ole peruste.*

N5: *Noku mä kuuntelin niin ihan tavaltaan että...*

N: *Niin ja sitte mitkä nää olosuhteet täällä on. Onko siinä joku mitä pitäis selvittää vielä jotenki täällä isän luona.*

N4: *Ei ne lapset voi henkisesti selviytyä terveenä täs olosuhteis, ei millään.*

Yhteistä tiimeille oli, että kaivattiin palautetietoa siitä, mikä merkitys moniammatillisessa työryhmässä tehdyillä ratkaisuilla on ollut asiakkaille ja hyötyikö asiakastapauksen esittelijä saadusta moniammatillisesta tiedosta. Käytännössä palautetiedon saaminen jäi kuitenkin usein toteutumatta. Se on valitettavaa myös yksittäisen työntekijän kannalta, sillä palautetiedon saamisen koettiin lisäävän tunnetta oman työn merkityksellisyydestä.

H12: *Kyl mä mietin monta kertaa noita lapsia joita ittellä on ollu asiakkaana että, mitenkähän niiden elämä on menny eteenpäin että, mikähän niitten tilanne on ja mitä niille kuuluu että, jotenkin sitä heijastaa siihen omaan työhönsä että joskus sitä jopa miettii että onko siitä ollu apua ja hyötyä, siitä omasta työskentelystä. Niin samalla lailla tämmösessä työryhmäs, työryhmän työskentelyssä niin olis mielenkiintosta tietää, että onko niistä meidän antamista lausunnoista ollu sen lapsen elämäntilanteeseen hyötyä ja apua, samaten kun sitten*

sosiaalityöntekijälle koska hänen tuekseenhan se on.

Moniammatillisen työryhmän jäsenistöä pidettiin yhtäältä asiantuntemukseltaan kattavana, mutta toisaalta siihen kaivattiin vielä laajempaa edustusta eri ammattiryhmistä. Tässä molempien tiimien haastateltavat korostivat erityisesti oikeudellisen osaamisen tarvetta. Työntekijän omasta lakiosaamisesta huolimatta pohdittavaksi voi tulla niin haastavia tilanteita, että niiden ratkaisemiseksi tarvitaan lainopillista asiantuntijaa. Lisäksi koettiin, että pelkkä itsenäinen lakiin perehtyminen ei anna riittäviä toimintavalmiuksia, sillä laissa on paljon soveltamiseen liittyviä asioita, joita on vaikea ymmärtää. Koulutuksia sosiaalihuolto- ja lastensuojelulaisista toivottiin, jotta voidaan päivittää ja syventää omaa lakiosaamista. Se auttaisi tunnistamaan oman työn reunaehdot velvollisuuksineen ja oikeuksineen, mikä osaltaan voi selkeyttää myös moniammatillista työskentelyä. Myös psykiatrisen asiantuntemuksen tarvetta korostettiin B-tiimin haastatteluissa. Eräs haastateltavista kertoi, että heidän asiakkaidensa suurimmat ongelmat liittyvät usein psykiatriaan ja siksi psykiatrin läsnäolo moniammatillisessa työryhmässä olisi tärkeää. Lisäksi B-tiimiin kaivattiin mukaan muutakin lääketieteellistä ja kasvatuksellista asiantuntijuutta. A-tiimeissä tuotiin esiin psykologisen asiantuntemuksen tarve. Siellä kaivattiin myös aktiivisempaa varhaiskasvatuksen roolia.

Varaukselliset ennakoasenteet

Ammatillisen asiantuntemuksen soveltamista esti varauksellisuus toisia toimijoita kohtaan niin A-tiimeissä kuin B-

tiimissäkin. Tämä näkyi niin suhteessa asiakkaaseen kuin työntekijän omiin ennakoasenteisiinkin. Samanlaista varauksellisuutta oli nähtävissä myös vuotta aikaisemmin tehdyssä tutkimuksessa, jossa se näkyi epäluottamuksena toisia toimijoita kohtaan, väärinymmärryksiä ja jännitteitä. Vuonna 2018, tätä tutkimusta varten tehdyissä haastatteluissa varauksellisuus liittyi erityisesti asiakkaan mukanaoloon moniammatillisen yhteistyön ja tiedonvaihdon tilanteissa.

Asiakkaan osallistuminen moniammatillisen työryhmän kokoukseen koettiin tärkeänä asiana sekä asiakkaalle että työntekijälle niin A- kuin B-tiimeissäkin. Osallistumisen mahdollisuutta tarjottiin mielellään. Mikäli lapsi tai vanhemmat eivät osallistuneet tiimeihin, oli kehitetty käytäntöjä sen varmistamiseksi, että tiimeistä välittyi tieto asiakkaille. B-ryhmän koko nähtiin asiakkaan kannalta liian suurena, jolloin asiakas – lapsi tai vanhempi tai perhe – ei välttämättä rohkene tuomaan mielipiteitään esiin. Arveltiin, että tällöin hänen äänensä jää ainakin osittain kuulumattomiin ja osallisuus ryhmän toimintaan heikoksi. Asiakkaan heikolla osallisuudella saattaa olla vaikutusta siihen, millainen moniammatillinen näkemys asiakkaan palvelutarpeesta kokouksen tuloksena muodostuu. Lisäksi työntekijät kokivat olevansa varautuneempia ilmaisemaan näkemyksiään silloin, kun asiakas oli läsnä.

H6: Mun mielestä ehdottomasti liian suuri ryhmä sellaiseen tilaisuuteen. Jotenkin musta tuntuu, että ensinnäkin se asiakas tuntee kyllä itensä olevan aika hukassa, jos se tulee semmosen raadin eteen, vaikka sitä kuinka valmistelis, että siel on paljon väkeä. Ja sit se, että se asia tulee siinä uutena ja uskaltaako

siinä kaikki sanoa sitäkään vähää mielipiteitensä, mitä normaalisti, ku se asiakas on läsnä. Ei tuu sitä pohdintaa mun mielestä.

Lisäksi asiakkaan läsnäolo voi nostaa ammattilaisissa esiin voimakkaita tunteita, kuten pelkoa siitä, miten asiakas reagoi tilanteeseen. Tämä tuli esiin erityisesti silloin, kun asiakkaana oli lapsen tai nuoren vanhempi. Kontekstina pieni paikkakunta toi omat haasteensa työskentelyyn, sillä tunnettavuus saman yhteisön sisällä saattoi estää ammattilaisia esittämästä omia näkemyksiään varsinkin, jos kyseessä oli kaikille osapuolille emotionaalisesti raskas tilanne. Tämänkaltaisia varauksia esitettiin B-tiimin työskentelystä. Molemmissa tiimeissä mainittiin, että työntekijän omat ennakoasenteet saattoivat olla perustana sille, millaisena hän toi esiin oman asiantuntijuutensa moniammatillisessa ryhmässä. Ennakoasenteisiin voi vaikuttaa myös tiedon puute käsiteltävään asiaan liittyen. Haastatteluihinsa painotettiin riittävää tiedon saantia kulloinkin kokouksessa käsiteltävästä asiakastapauksesta, jotta tiimin työskentely perustuisi tosiasioihin.

POHDINTA

Tilosten tarkastelu

Lapsi- ja perhepalveluiden palvelutarvearviointiin liittyvän moniammatillisen yhteistyön ja tiedonvaihdon käytäntöjä ja niiden kehittämistä koskeva tarkastelu toi näkyviin, että vuodenkin aikana voi tapahtua merkittäviä muutoksia, jos rakenteita ja toiminnan tapoja kehitetään päämäärätietoisesti. Samalla tarkastelu toi näkyviin, että lapsi- ja perhepalveluiden moniamma-

tillisessa yhteistyössä ja tiedonvaihdossa on edelleen pulmakohtia ja eroja riippuen siitä, mitä tehtävää yhteistyöllä ja tiedonvaihdolla toteutetaan.

Positiiviset muutokset tulivat selkeimmin esiin rakenteellisessa ja käytännöllisessä johtamisessa. Molemmissa tiimeissä koettiin kokousten toimintatavoissa tapahtuneen selkiytymistä ja B-tiimiläisten mukaan johtaminen yleisesti ottaen on muuttunut viimeisen vuoden aikana johdonmukaisemmaksi. Sekä A- että B-tiimeissä koettiin kiinteiden kokousaikojen edistyneen sitoutumista ryhmän toimintaan. A-tiimeissä yhteisesti sovitut linjaukset toimintakäytännöistä (esim. kiertävä puheenjohtajuus ja sihteeriys, valkotaulun käyttöönotto) ja niihin sitoutuminen olivat avainasemassa toimintatapojen selkiyttämiseksi. B-tiimeissä kaikkien ammattialojen asiantuntemuksen käyttöön ottamista ja tiimin toiminnan jatkuvuutta edisti varahenkilöjärjestelmän käyttöönotto.

Nämä positiiviset muutokset yhteistyössä osoittavat, että moniammatillisen toiminnan vahvistuminen on mahdollista jatkuvasti muuttuvassa ympäristössä. Se vaatii kuitenkin pitkäjänteistä, suunnitelmallista ja hyvin organisoitua kehittämistä, johon sisältyy ajallista resursointia ja kuhunkin toimintaympäristöön sidoksissa olevaa, moniammatilliseen yhteistyöhön osallistuvien tarpeisiin räätälöityä koulutusta. Myös aiempi moniammatillisen yhteistyön kehittämistä koskeva tutkimustieto korostaa yhteisen sopimisen ja syvällisen yhteisen pohdinnan merkitystä toiminnan todelliseksi muuttamiseksi (McKeown 2012). Muuttuvien paikallisten, kontekstisidonnaisten tekijöiden huomioimisen lisäksi mo-

niammatillisen palvelutarvearvioinnin kehittämisessä olisi reagoitava niin sosi-aali- ja terveyspalveluissa yleisesti kuin erityisesti lapsi- ja perhepalveluissa sekä lainsäädännössä tapahtuviin muutoksiin. Näyttää myös siltä, että kehittämisen olisi tärkeää pohjautua erilaisilla aineistoilla tuotettuun tutkimustietoon niistä ongelmakohdista, jotka kussakin toimintaympäristössä osoittautuvat kehittämistä vaativiksi.

Tämän tutkimuksen tulokset toivat esiin työnjaon epäselvyyden moniammatillisessa työskentelyssä silloin, kun pohdittiin lapsen/perheen palvelun tarvetta. Se ilmeni rajanvedon vaikeutena oman perustyön ja moniammatillisuutta edellyttävän työn välillä sekä oman perustehtävän asiantuntijuuden soveltamattomuutena. Aineistoissa tuli näkyviin se, että toisten näkemyksistä ei aina keskusteltu eikä niiden pohjalta kehitelty yhteistä näkemystä. Tämä saattaa johtua siitä, että käsitys omasta roolista tiimin jäsenenä on vielä osittain epäselvä samoin kuin ymmärrys siitä, mitä moniammatillinen työskentely tarkoittaa omassa käytännön työssä. Darlington työryhmineen (2005) sekä Smith ja Mogro-Wilson (2007) ovat todenneet henkilöstön teoreettisen tiedon puutteen moniammatillisesta yhteistyöstä vaikeuttavan yhteistyön onnistumista. Tämän tutkimuksen aineiston perusteella vaikuttaa siltä, että moniammatillinen tiedonvaihto on erityisen haasteellista tilanteissa, joissa käsiteltävänä on haastavia ja komplisoituneita lastensuojelun asioita.

Tulostemme perusteella näkemys moniammatillisen yhteistyön tehtävästä oli vaihteleva ja osin puutteellinen. Enimmäkseen se nähtiin eri ammat-

tialojen näkökulmien esiin tuomisena asiakastapauksen esittelijän päätöksen tueksi. Näin ollen keskustelusta tuli enemmän kahden asiantuntijan välistä kysymysten ja vastausten vaihtoa kuin vuorovaikutteista pohdintaa koko ryhmän kesken. Tällaisissa tilanteissa tiedon jakaminen ja toimiva yhteistyö jäi rajoittuneeksi ja pinnalliselle tasolle (ks. myös White & Featherstone 2005; Xyrichis & Ream 2008; Lewin ym. 2011; Peckover & Golding 2015). Tiimien A ja B näkemykset toiminnastaan kertovat ymmärryksemme mukaan ennen kaikkea siitä, että mutkikkaissa sosiaalihuoltolain mukaisissa ja lastensuojelun palvelutarvearviointitilanteissa tarvitaan vankan asiantuntijuuden ja yhteistyön tekemisen rinnalla toistuvasti kirkastettua näkemystä siitä, millä tavoitteilla, oikeuksilla ja velvollisuuksilla ammattilaiset tuota yhteistyötä tekevät. Myös aiemmissa tutkimuksissa painotetaan yhdenmukaisten tavoitteiden ja odotusten tärkeyttä tulokselliselle yhteistyölle (Darlington ym. 2005; Janssens ym. 2010; Hesjedal ym. 2015) samoin kuin selkeää ymmärrystä siitä, mikä moniammatillisen yhteistyön tehtävä on (Smith & Mogro-Wilson 2007).

Tutkimuksen luotettavuus

Tutkimuskohteemme tarkastelujakso oli vain yksi vuosi. Vaikka se on lyhyt aika, se on ollut erityisen haastava monien valtakunnallisten ja paikallisten muutosten ja uudelleenlinjausten vuoksi. Siksi tarkastelumme kohteena olevaan ilmiöön on voinut vaikuttaa monia muitakin asioita kuin moniammatillisen työn organisoinnin tavat. Lisäksi tutkimusaineiston muodostavat kaksi

erilaista aineistoa; yksilöhaastattelut ja kokousten äänitallenteet. Vaikka useamman menetelmän yhteiskäyttö aineiston keruussa monipuolistaa ja syventää aineistoa (Kylmä & Juvakka 2012), olisi kuitenkin tärkeää saada kokoustallenneaineistoa myös A-tiimien moniammatillisesta palvelutarvearvioinnista.

Aineisto analysoitiin deduktiivisella sisällönanalyysillä, jossa analyysirunkona käytettiin jo olemassa olevia käsitteitä. Tämä saattaa johtaa pinnalliseen analyysiin, jossa aineistoa ainoastaan ryhmitellään pääkäsitteiden mukaisesti ilman syvempää analyysia. Tässä tutkimuksessa olimme kuitenkin kiinnostuneita siitä, kuinka pääkäsitteiden sisältö muodostuu aineistolähtöisesti tutkimusaineistostamme. Teimme tutkijoiden välistä yhteistyötä koko analyysiprosessin ajan varmistaaksemme, että pääkäsitteiden sisälle muodostuneet yläkäsitteet vastasivat alkuperäistä aineistoa.

Näkökulmamme moniammatillisuuteen on ollut asiantuntijakeskeinen. Jatkossa olisikin tärkeää, että teemaa tutkittaisiin monin eri aineistoin ja niin, että lasten ja perheiden näkemykset tulisivat kuulluiksi (ks. Muukkonen 2015). Tarkastelun kohteena olevassa toimintaympäristössä oli useita yhteisen työskentelyn rakenteita yksittäisen asiakasperheen asioissa. Tärkeää on selkiyttää näiden eri rakenteiden luonnetta, eroja ja lähestyttävyyttä asiakasosuuden kannalta.

LOPUKSI

Tässä tutkimuksessa näyttää siltä, että tilanteissa, joissa lasten ja perheiden ongelmat ovat erityisen mutkikkaita ja edellyttävät vahvaa ja laaja-alaista tukea (lastensuojelun toimenpiteitä), moniammatillinen yhteistyö ja tiedonvaihto toteutuu pirstaleisesti. Lastensuojeluasiaille ominainen psykososiaalinen, juridinen, moraalinen ja emotionaalinen kompleksisuus haastaa eri lapsi- ja perhekysymysten asiantuntijoita, heidän tietopohjaansa ja yhteisen jakamisen käytäntöjä tavoilla, jotka vaativat erityistä huomiota. Tämä on merkittävä havainto mietittäväksi ja ratkaistavaksi nyt, kun lapsi- ja perhepalveluiden järjestelmän moniammatillisuutta peräänkuulutetaan. Tärkeää olisikin lisätä ammattilaisten yhteistä koulutusta yhteistyökysymyksistä. Merkittävää moniammatillista yhteistyötä ja tiedonvaihtoa korostavassa palvelujärjestelmässä ei ole siis ainoastaan rakenne, jossa toimitaan tai yksittäisten ammattilaisten valmius moniammatilliseen yhteistyöhön, vaan myös se institutionaalinen tehtävä, jota yhteistyössä toteutetaan. Kun se tehtävä on muutoksessa, ovat ammattilaiset yhteistyössään erityisen vaativissa tilanteissa. Se ei voi olla heijastumatta lasten ja vanhempien saamaan tukeen.

KIRJALLISUUS

- Brown, Samantha M & Klein, Sacha & McCrae, Julie S (2014) Collaborative relationships and improved service coordination among child welfare and early childhood systems. *Child Welfare* 93 (2), 91-116.
- Darlington, Yvonne & Feeney, Judith A. & Rixon, Kylie (2005) Interagency colla-

- boration between child protection and mental health services: Practices, attitudes and barriers. *Child Abuse & Neglect* 29, 1085–1098. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2005.04.005>
- Doherty, Tony L. & Horne, Terry & Wootton, Simon (2014) *Managing public services - Implementing changes: A thoughtful approach to the practice of management*. Second edition. London/New York: Routledge, Taylor & Francis Group.
- Drabble, Laurie (2010) Advancing collaborative practice between substance abuse treatment and child welfare fields: what helps and hinders the process? *Administration in Social Work* 35 (1), 88–106. <https://doi.org/10.1080/03643107.2011.533625>
- Elo, Satu & Kyngäs, Helvi (2008) The qualitative content analysis process. *Journal of Advanced Nursing* 62, 107–115. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2648.2007.04569.x>
- Fox, Ann & Reeves, Scott (2015) Interprofessional collaborative patient-centred care: a critical exploration of two related discourses. *Journal of Interprofessional Care* 29 (2), 113–118. <https://doi.org/10.3109/13561820.2014.954284>
- Hesjedal, Elisabeth & Hetland, Hilde & Iversen, Anette Christine (2015) Interprofessional collaboration: self-reported successful collaboration by teachers and social workers in multidisciplinary teams. *Child and Family Social Work* 20, 437–445. <https://doi.org/10.1111/cfs.12093>
- Hwang, Sophia H.J. & Mollen, Cynthia J. & Kellom, Katherine S. & Dougherty, Susan L. & Noonan, Kathleen G. (2017) Information sharing between the child welfare and behavioral health systems: Perspectives from four stakeholder groups. *Social Work in Mental Health* 15 (5), 500–523. <https://doi.org/10.1080/15332985.2016.1252825>
- Isoherranen, Kaarina (2012) *Uhka vai mahdollisuus – moniammatillista yhteistyötä kehittämässä*. Akateeminen väitöskirja. Helsingin yliopisto, Sosiaalitieteiden laitoksen julkaisuja 18. Helsinki: Unigrafia.
- Janssens, Astrid & Peremans, Lieve & Deboutte, Dirk (2010) Conceptualizing collaboration between children's services and child and adolescent psychiatry: A bottom-up process based on a qualitative needs assessment among the professionals. *Clinical Child Psychology and Psychiatry* 15 (2) 251–266. <https://doi.org/10.1177/1359104509340651>
- Kangasniemi, Mari & Voutilainen, Ari & Kapanen, Sari & Tolmala, Annika & Koponen, Johannes & Hämäläinen, Mirja & Elovainio, Marko (2017) Työn uusjako. Sosiaali- ja terveydenhuollon ammattiryhmien työnkuvien ja keskinäisen työnjaon kohdistaminen ja tehostaminen SOTE-reformissa. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 66/2017. Helsinki: Valtioneuvoston kanslia. https://tietokayttoon.fi/documents/10616/334527/66_Ty%C3%B6n+uusjako.pdf/f905b1a7-d3db-4be4-adb8-62cd7f98a5a0?version=1.0 Luettu 15.12.2018
- Kataja, Kati (2012) *Lapsuuden rajoilla? Normaalin ja poikkeavan määrittäminen huostaanotto-asiakirjoissa*. Koulutussosiologian tutkimuskeskuksen raportti 78. Turku: Turun yliopisto.
- Kuorilehto, Ritva (2014) *Moniasiantuntijuus sosiaali- ja terveydenhuollon perhetyössä*. *Monitahoarviointi Q-metodologialla*. Acta Universitatis Ouluensis D Medica 1239. Oulu: Oulun yliopisto.
- Kylmä, Jari & Juvakka, Taru (2012) *Laadullinen terveystutkimus*. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Lee, Sei-Young & Benson, Stephanie M. & Klein, Sacha M. & Franke, Todd M. (2015) Accessing quality early care and education for children in child welfare: Stakeholders' perspectives on barriers and opportunities for interagency collaboration. *Children and Youth Services Review* 55, 170–181. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2015.06.003>
- Lewin, Simon & Reeves, Scott (2011) Enacting 'team' and 'teamwork': Using Goffman's theory of impression management to illuminate interprofessional practice on hospital wards. *Social Science & Medicine* 72, 1595–1602. <https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2011.03.037>
- Mason, Robin & Du Mont, Janice & Paterson, Maeve & Hyman, Ilene (2018) *Experiences of child protection workers*

- in collaborating with adult mental health providers: An exploratory study from Ontario, Canada. *Children and Youth Services Review* 86, 271–276. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2018.02.005>
- McKeown, Kieran (2012) Inter-agency cooperation between services for children and families in Ireland: Does it improve outcomes? *Journal of Children's services* 7, 191–200. <https://doi.org/10.1108/17466661211261370>
- Muukkonen, Tiina (2015) Luottamus lastensuojelussa. Monitoimijaisen yhteistyön rakentuminen. Sosiaalityön erikoistumiskoulutukseen kuuluva lissensiaatintutkimus. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Peckover, Sue & Golding, Berenice (2015) Domestic abuse and safeguarding children: Critical issues for multiagency work. *Child Abuse Review* 26, 40–50. <https://doi.org/10.1002/car.2392>
- Pärnä, Katariina (2012) Kehittävä moniammatillinen yhteistyö prosessina. Lapsiperheiden varhaisen tukemisen mahdollisuudet. Turun yliopiston julkaisuja, Sarja C, osa 341. Turku: Turun yliopisto.
- Rautio, Susanna (2014) Kumppanuus ja moniammatillinen yhteistyö neuvolan perhetyössä. *Sosiaalilääketieteellinen Aikakauslehti* 51, 191–202.
- Richardson, Sue & Asthana, Sheena (2006) Inter-agency information sharing in health and social care services: The role of professional culture. *British Journal of Social Work* 36, 657–669. <https://doi.org/10.1093/bjsw/bch257>
- Salmisaari, Timo (2016) Rakkaudesta muutokseen – merkintöjä muutosjohtamisesta. *Duodecim* 132, 2213–2220.
- Smith, Brenda D. & Mogro-Wilson, Cristina (2007) Multi-level influences on the practice of inter-agency collaboration in child welfare and substance abuse treatment. *Children and Youth Services Review* 29, 545–556. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2006.06.002>
- STM (2018) Sosiaali- ja terveysministeriö. LAPE-muutosohjelman vuoden 2019 toimintasuunnitelma. https://stm.fi/artikkeli/-/asset_publisher/lape-muutosohjelman-vuoden-2019-toimintasuunnitelma Luettu 28.12.2018
- Stahl, Christian & Svensson, Tommy & Petersson, Gunilla & Ekberg, Kerstin (2009) The work ability divide: holistic and reductionistic approaches in Swedish interdisciplinary rehabilitation teams. *Journal of Occupational Rehabilitation* 19, 264–273. <https://doi.org/10.1007/s10926-009-9183-2>
- Toivonen, Virve & Kalliomaa-Puha, Laura & Muhonen, Jatta & Haarala-Muhonen, Anne (2019) Ammattilaisten yhteistyö huostaanottoasioissa. *Defensor Legis* 1, 44–57.
- Tuomela-Jaskari, Sirpa (2016) Monialaisella arvioinnilla oikea-aikaista tukea lapsille ja perheille. Teoksessa Päivi Petrelius & Hanna Tulensalo & Anne-Mari Jaakola & Johanna Hietämäki (toim.) *Lapsen elämäntilanteen ja tuen tarpeiden lapsikeskeinen, monitoimijainen arviointi. Tietoa lastensuojelun kehittämisen pohjaksi*. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, 75–88.
- Valtioneuvosto (2018) Sote-palvelujen sisältöjen uudistus voi jatkua - Kärkihankkeiden tulosten juurruttaminen turvataan. https://alueuudistus.fi/artikkeli/-/asset_publisher/sote-palvelujen-sisaltöjen-uudistus-maakunnissa-jatkaa Luettu 27.12.2018
- Vierula, Tarja & Pösö, Tarja & Paavilainen, Eija (2019) Moniammatillisuus ja palvelutarvearviointi lapsi- ja perhepalveluissa. Ammattilaisten näkemykset pulmakohdista. *Yhteiskuntapolitiikka* 84, 292–300.
- White, Sue & Featherstone, Brid (2005) Communicating misunderstandings: multi-agency work as social practice. *Child & Family Social Work* 10 (3), 185–256. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2206.2005.00372.x>
- Wilén, Leena (2018) Miten lastensuojelun vyyhti puretaan? Mitä kuuluu lastensuojelu? – julkaisusarja osa 3. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto.
- Xyrichis, Andreas & Ream, Emma (2008) Teamwork: a concept analysis. *Journal of Advanced Nursing* 61 (2), 232–241. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2648.2007.04496.x>